

Federico García Lorca

Bernarda Alba háza

Asszonyok drámája Spanyolország falvaiban

Fordította: NAGY LÁSZLÓ

SZEMÉLYEK

BERNARDA (60 éves) • Horváth Teri
MARÍA JOSEFA (Bernarda anyja, 80 éves) • Falvay Klári
ANGUSTIAS (Bernarda lánya, 39 éves) • Tímár Éva
MAGDALENA (Bernarda lánya, 30 éves) • Baranyai Ibolya
AMELIA (Bernarda lánya, 27 éves) • Andai Kati
MARTIRIO (Bernarda lánya, 24 éves) • Lázár Kati
ADELA (Bernarda lánya, 20 éves) • Csomós Mari
PONCIA (60 éves) • Koós Olga
SZOLGÁLÓ (50 éves) • Veszely Mária
PRUDENCIA (50 éves) • Sebestyén Éva
KOLDUSASSZONY • Elkán Erzszi
NÉGY ASSZONY • Tóth K., Hanga E., Szeli J., Szennyai M.
FIATAL LÁNY • Gombos Teca

(A költő hozzáteszi, hogy a három felvonást fotografikus dokumentumnak szánta.)

(Színlap, a Szolnoki Szigligeti Színház bemutató előadása szerint. Bemutató: 1976. X. 8.)

Rendezte: Horváth Jenő
Díszlet: Székely László
Jelmez: Mialkovszky Erzsébet
Ügyelő: Sárossy Rózsa
Súgó: Halász Kati
Igazgató: Székely Gábor

ELSŐ FELVONÁS

(Hófehér szoba Bernarda házában. Vaskos falak. Boltíves ajtókon jutafüggönyök, alul fodrosak és bojtosak. Gyékényfonatú székek. A képek: valószínűtlen, nimfás és regebeli királyos tájak. Nyár van. Nagy árnyékú csönd a színen. Mikor a függöny fölmeleg, üres a színpad. Harangzúgás hallik. Belép a Szolgáló.)

SZOLGÁLÓ Túl sok már a harang a halántékom közt.
PONCIA *(bejön, kolbászt és kenyeret eszik)* Kongatnak már több mint két órája. A kör-
vidék minden papja itt van. Szép most a templom. Már a papolás elején
elalélt Magdalena.

SZOLGÁLÓ Ő itt a legárvább.
 PONCIA Ő az egyetlen, aki szerette az apját! Ajaj! Most hála istennek, egy kicsit magunk vagyunk! Ehetek.

SZOLGÁLÓ Bernarda ha látná...!
 PONCIA Mivel most bőjtől, azt se bánná, ha éhen vesznénk. Ez az ispánkodó! Ez a basa-asszonyosság! De az ember belefárad. Hát megkezdem a kolbászos fazekát.

SZOLGÁLÓ *(sóvár szomorúsággal)* Adj a leánykámnak is, Poncia!
 PONCIA *(bent)* Eredj, még borsót is markolhatsz hozzá. Ma nem jönnek rá.
 HANG *(bentről)* Bernarda!
 PONCIA Bezártad jól?
 SZOLGÁLÓ Ráforgattam kétszer is a kulcsot.
 PONCIA A keresztrúd is ott legyen az ajtón! Ahány az ujja, annyi a tolvajkulcsa.
 HANG Bernarda!
 PONCIA *(kiáltva)* Jön már! *(a Szolgálónak)* Tisztára dörgölj mindent! Ragyogjon mindene Bernardának. Különben kinyúvi a maradék hajamat is, ezt a keveset.

SZOLGÁLÓ Micsoda asszony!
 PONCIA A lelket is kiveszi mindenikből, aki körülötte él. Ráülne a szívedre is, elnézné esztendeig, ahogy haldokolsz. Még mosolyogna is hozzá az a hideg átkozott arca. Dörgöld, csak dörgöld azt az üveget!

SZOLGÁLÓ Sebes a kezem a sikárolástól.
 PONCIA Ő a legtisztább, a legnemesebb, a legrangosabb. Szegény urának jó már, pihenhet.
 (A harangszó elhal.)

SZOLGÁLÓ Itt a rokonság mind?
 PONCIA Csak az övéi. Az ura családja gyűlöli. Csak halottnézőbe jöttek el, csak hányták rá a keresztet.

SZOLGÁLÓ Szék van elég?
 PONCIA Túl sok. Üljenek a földre. Mióta Bernarda apja a sírban, ember ide nem léphetett a földél alá. Nem tűri, hogy lássák birodalmában. Döntse le a rágó ráksúly!

SZOLGÁLÓ Veled jól bánt.
 PONCIA Harminc éve lúgozom-mosom a lepedőit, harminc éve eszem a morzsalékát, átvirrasztok éjjeleket, ha göthös; naphosszat vizslatom a szomszédokat a nyiladékon át, és fülelek, számadója vagyok, hogy mit látok-hallok. Nincs titkunk egymás előtt, de sötét kolera, világos ménkü! És a rosseb égesse ki a szemét!

Jó kutyája vagyok pedig, ugatok, ha mondja, és harapok a kódisosk sarkába, ha rájuk uszít, földjeit az én fiaim túrják, de elegendem lesz ebből, eljön a nap.

SZOLGÁLÓ És akkor...
 PONCIA Majd kettőnkre csukom az ajtót, és esztendeig pöködök rá. „Nesze, Bernarda, ezért, azért, amazért”, míg olyan nem lesz, mint a pocskéká pocskolt kígyó, amit a kölykök szétköveztek, mert kígyó, még a rettyerutyája is. Persze, én nem irigylem a sorsát. Öten maradtak a nyakán, öt lánya, öt csúfság, a legvénebb Angustias, az első urától való, ez pénzes, a többi csak cicamókus. Csak a sok csipke meg a móringsos pendely, de az örökség: csak pusztá kenyér meg szőlőbiling.

SZOLGÁLÓ Bár nekem volna ennyim!

PONCIA Nekünk csak a két kezünk és a sírhalom, az igazak földje.

SZOLGÁLÓ Olyan föld, amit arra testáltak, akinek semmije.

PONCIA *(a faliszekrénynél)* Ez a kristály foltos.

SZOLGÁLÓ Se a szappan, se a daróc nem szedi le.
(Szólnak a harangok.)

PONCIA Ez már a papolás utolsó verse. Odamegyek, meghallgatom. Igen szeretem, ha plébános áriázik. A „páter noszterben” úgy emelkedik a hangja följebb és följebb, mint a víz a kannában, igaz, a magosban megbillen kicsit, s loccsan, de így is gyönyörűség. Mostanság persze, nincs olyan torok, mint a régi sekrestyés, Tronchapinos, olyan már nincs. Anyámért, legyen áldott pora is, ő énekelt a gyászmisén. Hangzottak ám a falak is, mikor pedig az Áment mondta, mintha egy farkas a templomban állna. *(utánozva)* Áme-e-e-en. *(köhögés fogja el)*

SZOLGÁLÓ *(átveszi)* Tönkrement a torkod.

PONCIA Tönkrement másom. *(Nevetve kimegy.)*
(A szolgáló törölget. Szólnak a harangok.)

SZOLGÁLÓ *(átveszi a harangszót)* Gin, gin, gan. Gin, gin, gan. Irgalmazzon neki az Isten.

KOLDUSASSZONY *(egy kislánnyal)* Dicsértessék az Úr!

SZOLGÁLÓ Gin, gin, gan. Sok éve várjuk. Gin, gin, gan.

KOLDUSASSZONY *(dühösebben)* Dicsértessék az Úr!

SZOLGÁLÓ *(ingerülten)* Mindörökké!

KOLDUSASSZONY Jöttem a maradékért.
(A harangszó abbamarad.)

SZOLGÁLÓ Kívül téresebb. Enyém a mai maradék.

KOLDUSASSZONY Fizetséged is van, asszony! Én meg a lányka árvák vagyunk.

SZOLGÁLÓ Árvák az ebek is, mégis megélnek.

KOLDUSASSZONY Eddig mindig megkaptam.

SZOLGÁLÓ Takarodj! Ki engedte meg, hogy belépj? Látszik a lábatok nyoma. *(Távoznak, törölget.)*

Olajkenetes padló, faliszekrény, hogy a keserút nyeljük, mink, akik vályog közt élünk egyetlen tállal, kanállal. Jöjjön el a nap, hogy magvunk szakadjon, s még a hírünk is kimaradjon a mesékből.
(Újra harangzúgás.)

Úgy, úgy, csak harangozzanak rá! Vigyék csak az aransávós koporsót, a szemfödőset. Por leszel te is, mint én. Unatkozz csak Antonio Maria Benavides, kifeszülve a posztóruhában, a használatlan tükörcsizmában. Unatkozz csak! Már nem emeled föl az alsószoknyámat a karám tövében.
(Hátulról párosan gyászruhás asszonyok jönnek, nagykendős, fekete szoknyásan, legyezővel. Lassúdan lépnek, míg betöltik a színt. A Szolgáló hirtelen siratóba kezd.)

SZOLGÁLÓ Jaj, Antonio Maria Benavides, elfordultál az itthoni falaktól örökre, el az itthoni kenyértől. Én szerettelek legjobban minden cseléded közül. *(tépi a haját)* Élhetek-e tovább, ha te elmentél? Szabad-e élnem?
(A kétszáz asszony mind belül van már. Megjelenik Bernarda meg az öt lánya.)

BERNARDA *(a szolgálónak)* Csönd!

SZOLGÁLÓ *(sírva)* Bernarda!

BERNARDA Ne a szád járjon, hanem a kezed, a gondra, hogy tisztán fogadjam a gyászmenetet. Kotródj! Nem itt a helyed...
(*A Szolgáló sírva kimegy.*)

BERNARDA Szegény, olyan, mint az állat. Mintha más anyagból formázták volna. Érti a szegény is a bánatot.

I. ASSZONY Érti a szegény is a bánatot.

BERNARDA Feledi, ha meglát egy tál borsót.

LEÁNYKA (*félénken*) Enni is kell, hogy az ember éljen.

I. ASSZONY A te korodban hallgatni szokás a felnőttek közt.

BERNARDA Hallgass! Lányka!

BERNARDA Nem türtem soha, hogy bárki is kioktasson. Üljetek le!
(*Leülnek, csönd, fölemeli a hangját.*)

Magdalena, ne sírj! Ha sírni akarsz, bújj az ágy alá. Hallod?

II. ASSZONY Megkezdtétek a munkát a szérún?

BERNARDA Tegnap.

III. ASSZONY Mint a tüzes ólom, olyan a nap.

I. ASSZONY Régóta nem volt ilyen hőség.
(*Csönd. Mindnyájan legyezik magukat.*)

BERNARDA A limonáda kész-e?

PONCIA Készen, Bernarda!

(*Bejön óriási tálcával, rajta sok kicsi fehér korsó, szétosztja őket.*)

BERNARDA Adj a férfiaknak is!

PONCIA Már isszák az udvaron.

BERNARDA Aztán menjenek, amerről jöttek. Nehogy ide belépjenek.

LÁNYKA (*Angustiasnak*) Pepe el Romano is ott volt a gyászmisén, a férfiak közt!

ANGUSTIAS Velük volt.

BERNARDA Az anyja volt az. A lány csak az anyját látta. Pepét nem látta se ő, se én.

LEÁNYKA Én mintha...

BERNARDA De a Darjali megözvegyült ura, az igenis ott volt. Éppen a nénéd közelében. Őt mindenki látta.

II. ASSZONY Gonosz ez, rosszabb a gonosznál.

III. ASSZONY (*ugyanúgy*) Kés a nyelve.

BERNARDA Asszony a templomban férfira nem néz, csak a papra, arra is csak azért, mert szoknyát visel. Ha ott a fejed forgatod: sóvárgod a meleg bársony nadrágot.

I. ASSZONY (*halkan*) Vén hamis kígyó.

PONCIA (*foga között*) Csavarodna ő is a férfi melegére.

BERNARDA Dicsértessék az Úr!

MIND (*keresztet vetnek*) Mindörökké, s legyen áldott és magasztalt!

BERNARDA Nyugodjék halottunk békében, előjáróink szent körében!

MIND Nyugodjék békében.

BERNARDA Igazságosztó pallosával oltalmazza Mihály arkangyal!

MIND Nyugodjék békében!

BERNARDA A kulcs alatt, mely mindent megnyit. A kéz alatt, mely mindent bezár.

MIND Nyugodjék békében!

BERNARDA Az üdvözültek seregében mennyei fények mezején.

MIND Nyugodjék békében!

BERNARDA Az Úr szentséges irgalmában, a földek, vizek lelkeivel.

MIND	Nyugodjék békében!
BERNARDA	Adj Uram örök nyugalmat a te szolgálódnak, Antonio Maria Benavidesnek, és add neki örökül szentséges glóriádat!
MIND	Ámen.
BERNARDA	<i>(föláll és énekel)</i> Requiem aeternam dona ei domine.
MIND	<i>(Fölállnak, és gregorián-dallamot énekelnek.)</i> Et lux perpetua luceat ei. <i>(Keresztet vetnek.)</i>
I. ASSZONY	Neked pedig egészség, hogy könyörögghess a lelkéért. <i>(Indulnak kifelé.)</i>
III. ASSZONY	Nem szűkölködsz a dombor meleg cipóban.
II. ASSZONY	És földél van a lányaid feje fölött. <i>(Elvonulva sorban Bernarda előtt, kimennek, Angustias az udvarra nyíló ajtón eltűnik.)</i>
IV. ASSZONY	Házasságod jó termést adjon, örömödre.
PONCIA	<i>(erszénnyel jön be)</i> Ezt a pénzt az emberek szánták a gyászmisére.
BERNARDA	Köszönd meg és tölts nekik törkölyt!
LEÁNYKA	<i>(Magdalenának)</i> Magdalena...
BERNARDA	<i>(Magdalenának, aki sírni kezd.)</i> Csitt! <i>(Mindenki kimegy, szól a távozók után.)</i> Menjetek, és fenjétek a nyelveteket a látottakon. És ne lépjete be a kapumon sokáig!
PONCIA	Nem panaszkodhatsz. Itt volt az egész falu.
BERNARDA	Itt, hogy a kurtakabátjuk betöltse a házat verejtékszaggal, nyelvük pedig méregcsöppökkel.
AMELIA	Anyám, ne beszéljen így!
BERNARDA	Így kell beszélnem ebben az átkozott folyótlan faluban, kutas faluban, ahol az ember félve issza a vizet, hátha megmérgezik.
PONCIA	Beszutykolták a padlót.
BERNARDA	Kecskek tolongtak rajta. <i>(Poncia tisztogatja a padlót.)</i> Lány, add ide a legyezőt!
ADELA	Tessék. <i>(Kerek legyezőt nyújt, zöld és piros virágos.)</i>
BERNARDA	<i>(földhöz vágja)</i> Ilyen legyezőt egy özvegyasszonynak! Adj feketét, és tiszteld az apád emlékét!
MARTIRIO	Tessék az enyém.
BERNARDA	S neked mi lesz?
MARTIRIO	Nincs melegem.
BERNARDA	Keress magadnak másikat, mert kelendő lesz majd. Nyolc évig tart a gyász, nem fúhat be hozzánk az utcai szél sem. Úgy élünk, mintha befalaztuk volna téglával az ablakot, ajtót. Így volt ez apám és nagyapám házában is. Míg a gyász tart, varrtok, hímezitek a kelengyéket. Van a ládában húsz vég vásznam, szabhattok terítőt, lepedőt. S Magdalena hímezheti őket.
MAGDALENA	Hasztalan úgy is.
ADELA	<i>(keserűen)</i> Ha nem hímez, hát pusztán maradnak. A tieid majd jobban fehérlenek.
MAGDALENA	Nem, se a magamét, se másét. Úgyis tudom, nem megyek férjhez. Zsákolok inkább, el a malomba, bárhova bármit, csak ne kelljen ülnöm szüntelenül ebben a sötétségben.
BERNARDA	Ez a fehérnép sorsa.
MAGDALENA	Legyen átkozott mind.

BERNARDA Itt én parancsolok mindenben. Már nem futhatsz az apádhoz. Fehér-
népnek tú meg fonál, férfinak ostor meg öszvér. Ez a sorsod, ha mó-
dosnak szülsz.

(Adela el.)

HANG Bernarda, engedj ki!

BERNARDA (hangosan) Engedjétek! (Belép a szolgáló.)

SZOLGÁLÓ Nehezen bírtam vele. Anyád a nyolcvanat járja, erős, mint a tölgy.

BERNARDA Volt, akitől örökölje. Nagypámtól, ilyen volt ő is.

SZOLGÁLÓ A gyászmisekor többször zsákdarabbal gyömttem a száját, téged szó-
lított erősen, adj neki mosogatólét legalább, mert szomjas, és kutya-
húst, mert ő mondja, hogy azt löksz neki.

MARTIRIO Rágalom szől belőle.

BERNARDA (a Szolgálnak) Jártasd meg az udvaron, hadd levegőzzön.

SZOLGÁLÓ Kiszedte a ládából a gyűrűit meg az ametiszt fülönfüggőket, fölaggatta
magára, és csak mondogatta, hogy férjhez akar menni.
(A lányok nevetnek.)

BERNARDA Eredj, s gondod legyen rá, nehogy közel menjen a kúthoz.

SZOLGÁLÓ Ne félj, nem ugrik bele.

BERNARDA Nem azért... De ott már a szomszéd is látja az ablakából.
(A szolgáló kimegy.)

MARTIRIO Megyünk mi is, átöltözzünk.

BERNARDA Jó lesz, de a gyászkendőt fennhagyjátok!
(Belép Adela.) Angustias hol van?

ADELA (szándékosan) Láttam, hogy ráhajol a kapulécre. A férfiak most men-
tek el.

BERNARDA Mit kerestél te a kapunál?

ADELA Csak megtudakoltam, megtojtak-e a tyúkok.

BERNARDA De addigra a férfigyászmenet elment!

ADELA (szándékosan) De néhányan még ott maradtak.

BERNARDA (dühösen) Angustias! Angustias!

ANGUSTIAS (belép) Tessék.

BERNARDA Mire lestél ott, s kire?

ANGUSTIAS Senkire.

BERNARDA Hát illik ez? Rangos lánynak férfira vadászni? És éppen az apai gyász-
mise napján? Felelj! Kire lestél?

(Csönd.)

ANGUSTIAS Én...

BERNARDA Te?!

ANGUSTIAS Senkire!

BERNARDA (előrelép, üti) Ó, te szelíd! Te cukor!

PONCIA (odafutva) Bernarda, csillapodj! (Lefogja. Angustias sír.)

BERNARDA Ki innen, mind!
(Kimennek.)

PONCIA Megtette, persze, de nem rosszaságból, és igencsak távol állt a rossztól.
Bennem akkor húlt meg a vér, mikor az udvarra lopakodott, aztán egy
ablak mögé, onnan fülelte a férfiszót, ami legtöbbször tilos a lánynak.

BERNARDA Ezért jönnek a gyászoló házhoz. (kíváncsian) Miről beszéltek?

PONCIA Paca la Rosetáról. Az urát a múlt este odakötötték a jászolhoz, őt meg
a ló hátára vették, és lovagoltak az olajligetbe.

BERNARDA És ő?
PONCIA Ő nemigen ellenkedett. Beszélük, hogy kibukkant a melle, a Maximilano így ölelte, mintha gitáron játszana. Rettenetes!

BERNARDA S mi történt?
PONCIA Ami történik ilyenkor. Világosban jöttek vissza. Paca la Roseta haja kibontva, s virágkoszorú volt a fején.

BERNARDA Ez az egyetlen sáros hátú a faluban.
PONCIA Mert nem idevalósi. Messziről került ide. Akik vele voltak, azok is idegen fattyak. Az idevalók nem tesznek ilyesmit.

BERNARDA Nem. De hízik rajta a szemük, és kerepelnek róla, végignyalintják az ujjukat, hogy ez is megesett.
PONCIA Beszéltek egyebeket is.

BERNARDA *(körülnéz, kicsit félve)* Mondd csak!
PONCIA Röstellem elmondani.

BERNARDA De a lányom, az meghallgatta?
PONCIA Meg.

BERNARDA Hasonlít az ángyaira: mind olyan lélekes, lágyítható. Mind, mint a birka, úgy fogadta a bókot akárki hízelgőtől. Mennyit küzdöttem, szenvedtem, hogy illedelmesek legyenek személyükben, nehogy elragadja őket a vágy.

PONCIA De a lányaid már férjhez meendők! Már a háborúság sokkal kevesebb velük. Angustias már bizonyára jóval elmúlt harminc.

BERNARDA Harminckilenc kereken.
PONCIA Lám, lám. És nem volt még udvarlója...

BERNARDA *(mérges)* Udvarlója nem volt egyiknek sem, nem is hiányzik nekik. Jól megvannak anélkül is.

PONCIA Nem akartalak megbántani.
BERNARDA Száz mérföldre sincs a körvidéken, akit a közelükbe engedhetnék. Az idevalók nem érik föl őket rangban. Azt akarod, hogy rájuk engedjek akárki zsellért?

PONCIA Költözz velük más faluba!
BERNARDA Az. Áruljam őket!

PONCIA Dehogy, Bernarda, csak a változatosság miatt... Igaz, hogy másutt ők lennének a szegényebbek.

BERNARDA Némítsd el azt a borzasztó nyelvedet!
PONCIA Nem lehet beszélni veled. Van bizodalunk, vagy nincs?

BERNARDA Nincs. Szolgám vagy, én pedig megfizetlek. Semmi több.
SZOLGÁLÓ *(belépve)* Don Arturo van itt elrendezni a jussolást.

BERNARDA Lódujlatok! *(a szolgálónak)* Te az udvart meszeled. *(Ponciának)* Te a halott ruháit a nagy ládába összeszeded.

PONCIA Néhány holmiját eloszthatnánk ajándékba.
BERNARDA Semmit, egy gombot se! A kendőt se, amivel az arcát letakartuk. *(Lassan megy kifelé, az ajtóból visszafordítja fejét, nézi a két szolgát. Ők utána távoznak. Amelia és Martirio jön be.)*

AMELIA Bevetted az orvosságot?
MARTIRIO Aligha segít rajtam.

AMELIA De bevetted.
MARTIRIO Ímmel-ámmal, de pontosan, ahogy az óra üt.

AMELIA Mióta itt az új doktor, elevenebb vagy.

MARTIRIO Mint előtte, egyformán.
 AMELIA Észrevetted? Adelaida nem volt ott a gyászmisén?
 MARTIRIO Tudtam előre. A vőlegény nem engedi a kiskapuig sem. Azelőtt neve-
 tős volt, már nem is púderozza magát.
 AMELIA Ki tudja már, ha vőlegény akad, jó-e, vagy nem?
 MARTIRIO Mindegy.
 AMELIA Mindennek a pletyka a megrontója, nem hagy bennünket élni. Ade-
 laida szenvedhet miatta.
 MARTIRIO Fél a mi anyántól, mert ő az egyetlen, aki mindent tud az apjáról meg
 a földjeiről. Valahányszor idejön, anyánk a nyelvére veszi az ügyet.
 Kubában az apja meggyilkolta az első felesége urát, hogy az asszonyt
 elvehesse. Itthon meg faképnél hagyta, összeállt egy másikkal, akinek
 lánya volt, hált a lánnyal is, ettől való Adelaida, aztán összeesküdött
 vele, mikor már az előbbi asszony megháborodott s meghalt.
 AMELIA Miért nincs ez a lator börtönben?
 MARTIRIO Mert a férfiak az ilyen dolgokban cimborák, nem árulják el egymást.
 AMELIA De Adelaida ártatlan.
 MARTIRIO Az. De a régi dolgok megújulnak. Látom én, hogy minden szörnyűség
 megismétlődik. Ő is az anyja meg a nagyanyja sorsára jut, mert mind-
 kettő asszonya volt annak, akinek ő az ivadéka.
 AMELIA Micsoda borzalom!
 MARTIRIO Inkább sohase lássak férfit. Kislánykorom óta iszonyodom tőlük...
 Láttam őket a karámnál, ahogy az ökröket járomba fogják, ahogy zsá-
 kolnak, bődülnek meg rugdolóznak... Én félttem felnőni, rettegetem,
 hogy egyszer csak a karjukban lelem magam. Gyengének és csúfnak
 teremtett az Isten, így mindenkorra megoltalmaz tőlük.
 AMELIA Ezt nem mondhatod! Enreque Humanas járt utánad, tetszettél neki.
 MARTIRIO Mendemonda az egész. Egyszer ugyan pendelyesen hajnalig vártam
 az ablakban, mert üzent a bérese lányával, hogy eljön, de nem jött.
 Nyelvhadarás itt minden. Más kellett neki, elvette a gazdagabbat.
 AMELIA Rút az, mint az ördög.
 MARTIRIO Számít is nekik a rútság! Fontos nekik a föld, a sok jármos ökör meg
 egy alázatos kutya, aki eteti őket.
 AMELIA Aj!
 (Belép Magdalena.)
 MAGDALENA Mít csináltok?
 MARTIRIO Csak vagyunk.
 AMELIA Hát te?
 MAGDALENA Járok-kelek a szobákban. Hogy egy kicsit mozogjak. Nézegettem, amit
 a nagyanyánk vászonba hímzett, a képecskéit, a kis pumi kutyát meg
 az oroszlánnal birkózó szerecsent, amik annyira tetszetek pici ko-
 runkban. Akkor több volt az öröm. A menyegző tíz napig tartott, rossz-
 nyelvek se voltak. Ma nagyobb az urizálás, fehér fátylas a menyasz-
 szony, mint a városban, palackosak a borok, de a pletykától penészbe
 fulladunk.
 MARTIRIO Isten tudja, mik estek meg akkor is!
 AMELIA (Magdalenának) Kibomlott a cipőfűződ.
 MAGDALENA Hát aztán!
 AMELIA Rálépsz és elbuksz.

MAGDALENA Egy lánnyal kevesebb lesz.
MARTIRIO Adela hol van?
MAGDALENA Nahát! Fölvette a zöld ruháját, a születésnap ünnepelőjét, amit varrt magának, s kiment a baromfiakhoz, és elkezdett kiabálni: Tyúkok, tyúkocskák, bámuljatok! Megkacagtam!

AMELIA Anyánk ha látta volna!
MAGDALENA Szegényke! Ő a legfiatalabb, még zöld a reménye is. Jól esne majd, ha boldogulna.
(Csönd.)
Angustias átmegy a színen, kezében törülközők.)

ANGUSTIAS Hány óra?
MAGDALENA Dél fele jár.
ANGUSTIAS Már?
AMELIA Talán dél is elmúlt.
(Angustias kimegy.)
MAGDALENA *(epésen)* Hallottátok? *(Angustias után int.)*
AMELIA Nem.
MAGDALENA Ugyan!
MARTIRIO Nem tudom, miről beszélsz...
MAGDALENA Tudjátok ti mind a ketten, jobban, mint én. Összedugva a fejetek mindig, mint két barié, de nem árultok el semmit. Hát Pepe el Romano.
MARTIRIO Aha!
MAGDALENA *(utánozva)* Aha! Már híreszteli a falu is. Pepe el Romano elveszi Angustiaszt. A múlt este is itt ácsorgott a ház körül, szerintem hamarosan elküldi a kőröt.
MARTIRIO Jó ember. Örvendek.
AMELIA Én is. Angustias igen jó természetű.
MAGDALENA Nem, egyiktek se örül neki.
MARTIRIO Magdalena! Magdalena!
MAGDALENA Ha Angustiaszt akarná, ha a nőért nősülne, akkor örülnék, de csak a pénzére kacsint. Még ha a nővérünk is, lássuk be, hiszen családbeliek vagyunk, Angustias öreg, beteges, és mindig is ő volt köztünk a legvékonyabb érték. Már húsz évesen is olyan volt, mint a felöltöttetett pálca, hát milyen lehet most, amikor negyven!

MARTIRIO Ne beszélj így. A szerencse ahhoz fordul, aki nem is várja.
AMELIA Igaza van, ha meggondoljuk. Angustiasra maradt az összes apai pénz. Ő az egyetlen vagyonos a házban. Most lett kelendő az apai halállal, hogy ideje jött a jussolásnak.

MAGDALENA Pepe el Romano huszonöt éves, a legszebb legény a vidéken. Az volna a természetes, ha megkérne téged, Amelia vagy Adelánkat, aki húsz éves, fényes, de a leghomályosabbat kéri, éppen azt, aki az orrából beszél.

MARTIRIO Talán éppen ez tetszik neki.
MAGDALENA Te álszent, nem bírlak elviselni!
MARTIRIO Uram Isten, oltalmaz!
(Adela belép.)
MAGDALENA Már eleget bámultak a tyúkok?
ADELA Mért, kicsoda bámulhatna, mondd?
AMELIA Ha meglát anyánk, a hajadba markol.

ADELA Álmodoztam sokat erről a ruháról. Gondoltam, akkor veszem föl, ha a vízikérékhez elmegyünk dinnyét enni. A legszebb az én ruhám lett volna.

MARTIRIO Gyönyörű ruha.

ADELA Testhez álló. Ilyen szépet még sose szabott Magdalena.

MAGDALENA A tyúkocskák mit szóltak hozzá?

ADELA Tyúktetűt kaptam, futkároztak a lábamon, csíptek.
(*Nevetnek.*)

MARTIRIO Legjobb lesz, ha befested feketére.

MAGDALENA Még jobb, ha Angustiasnak adod nászajándékba, mert Pepe el Romano elveszi.

ADELA (*indulatát visszafojtva*) De a Pepe el Romano...

AMELIA Nem hallottad a hírt?

ADELA Nem.

MAGDALENA Most már tudod.

ADELA Lehetetlen.

MAGDALENA A pénznek mindent lehet.

ADELA Ezért lopakodott a kapuhoz, ezért leskelődött a gyásznép után.
(*Szünet.*)

És az a férfi képes...

MAGDALENA Ők mindenre!
(*Csönd.*)

MARTIRIO Mire gondoltál, Adela?

ADELA Arra, hogy ez a gyász az életemet is gyászba borította.

MAGDALENA Megszokod majd...

ADELA (*haragosan zokogva*) Nem szokom meg. Nem bírom ezt a börtönt. Nem akarom, hogy elváltozzék a testem, mint a tiétek, nem adom a fehér-ségemet ennek a sötétségnek, holnap fölveszem a zöld ruhámat, sétálgatok az utcán. Ki akarok menni.
(*Belép a Szolgáló.*)

MAGDALENA (*parancsolóan*) Adela!

SZOLGÁLÓ Aj, szegényke, siratja az apját... (*Kimegy.*)

MARTIRIO Hallgass!

AMELIA Egy a sorsunk!
(*Adela csitul.*)

MAGDALENA Majdnem meghallotta a cseléd.
(*A Szolgáló megint belép.*)

SZOLGÁLÓ Pepe el Romano idetart a felvég felől.
(*Amelia, Martirio és Magdalena szaladnak kifelé.*)

MAGDALENA Megnézzük.
(*Gyorsan kimennek.*)

SZOLGÁLÓ (*Adelának*) Te nem mégy?

ADELA Nem érdekel.

SZOLGÁLÓ Mikor befordul a sarkon, a te ablakodból jobban látni.
(*Kimegy. Adela a színen marad, tétovázik, majd hirtelen ő is a szobája felé siet. Bernarda és Poncia belép.*)

BERNARDA Átkozott jussolás!

PONCIA Sok pénz jut Angustiasnak!

BERNARDA Sok.

PONCIA A többinek jóval kevesebb.

BERNARDA Ezt már harmadszor mondod, de röstelltem válaszolni. Jóval kevesebb, sokkal kevesebb. Erről ne csácsogj többet.
(*Angustias jön be, arca erősen kifestve.*)

BERNARDA Angustias!

ANGUSTIAS Tessék, anyám.

BERNARDA Kicsoda bátorított, hogy bepúderezd a képed? Kicsoda, hogy megmosd az orcád, mikor az apádért gyászolsz?

ANGUSTIAS Nem az én apám. Az enyém elhalt régen. Elfeledte talán?

BERNARDA Többet köszönhetsz a húgaid apjának, mint a sajátodnak. Légy hálás neki, megnőtt a vagyonod!

ANGUSTIAS Hát ezt megvizsgálhatnánk.

BERNARDA Hálás, illem szerint is. Tisztességből.

ANGUSTIAS Anyám, eresszen.

BERNARDA Eresszelek? Mihelyt letörölted a púdert magadról. Ó, a lány lélek! A papagáj! Ángyikák tüköre! (*Letörli Angustiasról a festéket.*) Mehetsz!

PONCIA Bernarda, ne légy ilyen irgalmatlan!

BERNARDA Ha az anyám tébolyult is, én tökéletesen józan vagyok. Tudom én, mit cselekszem.
(*Bejönnék mind.*)

MAGDALENA Mi történt?

BERNARDA Semmi.

MAGDALENA (*Angustiasnak*) Ha a juss miatt veszekedtek, markold a vagyonod, te vagy a leggazdagabb!

ANGUSTIAS Nyelvedet őrizd a barlangjában!

BERNARDA (*koppant a botjával*) Ne higgyétek, hogy legyőztök! Míg a házamból lábbal előre ki nem visznek, itt én parancsolok, mindenben én, akár az enyém, akár a tiétek!
(*Hangokat hallani, a színrre lép María Josefa, Bernarda anyja, igen öreg asszony, feje és melle földíszítve virággal.*)

MARÍA JOSEFA Bernarda, hol a mantillám? Megtartok mindent, nem adom nektek. Se a gyűrűket, se a habselyem fekete ruhát. Mert nem megy itt férjhez senki. Egyikőtök se! Bernarda ide a gyöngysoromat.
(*a Szolgálónak*) Miért hagytad, hogy bejöjjön?

SZOLGÁLÓ (*reszketve*) Kiszökött.

MARÍA JOSEFA Kiszöktem, mert férjhez megyek, férjhez egy szép tengerparti legényhez, mert itt a férfiak elkerülnek az asszonyokat.

BERNARDA Hallgasson, anyám!

MARÍA JOSEFA Nem hallgatok. Nem akarom végignézni a lányaid sorsát, ahogy elporlad a szívük a menyegzőért. Elmegyek az én falumba, Bernarda, férjhez megyek, férfit akarok, örülni akarok.

BERNARDA Zárjátok be!

MARÍA JOSEFA Engedj, Bernarda!
(*A Szolgáló megfogja María Josefát.*)

BERNARDA Segítsetek neki!
(*Mind vonszolja az öregasszonyt kifelé.*)

MARÍA JOSEFA El akarok menni innen! Bernarda! Férjhez megyek a tengerparton, a tengerparton!

(*Gyors függöny*)

MÁSODIK FELVONÁS

(Hófehér szoba Bernarda házában. Balról ajtók nyílnak a hálószobákba. Bernarda lányai alacsony széken ülnek, s varrnak. Velük van Poncia is. Magdalena hímez.)

ANGUSTIAS Kiszabtam a harmadik lepedőt is.
MARTIRIO Következik Ameliáé.
MAGDALENA Angustias, a Pepe monogramját is ráhímezzem?
ANGUSTIAS *(szárazon)* Ne.
MAGDALENA *(hangosan)* Adela, nem jössz?
AMELIA Biztos hever az ágyán.
PONCIA Valami baja van. Békétlennék látom, félénk, riadozik, mintha gyík volna a csecse közt.
MARTIRIO Az a baja, ami nekünk, egy kutyát nyúzunk valamennyien.
MAGDALENA Kivéve Angustias.
ANGUSTIAS Én jól vagyok. Akinek nem tetszik, fölfordulhat.
MAGDALENA Hát azt meg kell adni, páratlan a modorod, mint az alakod.
ANGUSTIAS Jó, hogy hamarosan itt hagyom ezt a poklot.
MAGDALENA S ha nem, az is jó.
MARTIRIO Hagyjátok abba!
ANGUSTIAS Különben is! „Ládából az aranypénzek, szép szemeknél szebben néznek!”
MAGDALENA Egyik fülelen be, a másikon ki.
AMELIA *(Ponciának)* Tárd már ki az udvari ajtót, jöjjön be egy kis levegő.
(De a Szolgáló nyitja ki az ajtót.)
MARTIRIO A múlt éjjel a forróságtól nem aludtam.
AMELIA Én se.
MAGDALENA Fölkeltem, hogy kicsit magamhoz térjek. Nagy viharfelhő állt az égen, ejtett is néhány csöppöt.
PONCIA Még éjfél után egykor is parázslott a föld. Fölkeltem én is, Angustias még állt az ablaknál Pepével.
MAGDALENA *(gúnyosan)* Olyan későn is? Mikor ment el?
ANGUSTIAS Mit kérded, Magdalena, ha te is láttad?
AMELIA Úgy fél kettő körül.
ANGUSTIAS Igen? Te honnan tudod?
AMELIA Hallottam a köhögését meg a kancája léptét.
PONCIA Én meg úgy négy körül hallottam, hogy elmegy.
ANGUSTIAS Biztos nem ő volt.
PONCIA De, ez bizonyos.
AMELIA Így vélem én is.
MAGDALENA Hát ez furcsa!
(Csönd.)
PONCIA Idehallgass, Angustias, mit mondott, mikor először jött az ablakhoz!
ANGUSTIAS Semmit. Mit mondott volna? Ami szokás.
MARTIRIO Igazán furcsa, két valaki nem ismeri egymást, egyszer csak találkoznak az ablakrácsnál, s kész a jegyesség.
ANGUSTIAS Nekem nem furcsa.
AMELIA Én nem is tudom, mit éreznék.
ANGUSTIAS Nem különös, mert ha a férfi az ablakrácshoz áll, már tudja, a jó hírt a hozó-vivőktől, a postásaitól, hogy kosarat nem kap.

MARTIRIO Jó, de megszólalni mégiscsak neki kell...

ANGUSTIAS Persze.

AMELIA *(kíváncsian)* S hogyan mondta?

ANGUSTIAS Csak így: Tudod, hogy járok utánad, kéne nekem egy jóraavaló asszony, te leszel az. Ha te is akarod.

AMELIA Én szégyellős vagyok az ilyesmihez.

ANGUSTIAS Én is, de túl kell esni rajta.

PONCIA Mást nem mondott?

ANGUSTIAS De, mindig csak ő beszélt.

MARTIRIO S te?

ANGUSTIAS Én nem bírtam, kijött volna a szívem a számon. Először voltam férfival éjszaka.

MAGDALENA Derékkel, széppel.

ANGUSTIAS Nem csúnya, az biztos.

PONCIA Csak manapság van így, a finomabbak közt, hogy mondanak-mondanak, s fönn mozgatják a kezeiket. Mikor először ablakhoz jött az uram, Evaristo el Colin... Ha, ha, ha.

AMELIA Mi történt?

PONCIA Sötét volt, nagyon. Láttam, ahogy közelít, s mikor odaért, így szólt, jó estét. Jó estét, mondtam. S hallgattunk félóra hosszat. Csorgott a veríték a testemen. Ekkor Evaristo közelebb jött, még közelebb, mintha átbújni akarna a rácson, s igen halkán azt mondta, gyere, megtapogatlak! *(Mind nevetnek.)*

AMELIA *(Fölkel, szalad az egyik ajtóhoz, kikémlel.)*

Jaj, azt hittem, anyánk jön.

MAGDALENA Adna nekünk!

(Tovább nevetnek.)

AMELIA Pszt... meghallanak.

PONCIA Aztán jól viselte magát, nem adta a fejét másra. Csak a tengelicékkal bánt, holtáiglan. De nektek, lányoknak nem árt, ha megtudjátok, a férfi két héttel a lagzi után elhagyja az ágyat az asztalért, aztán az asztalt a borospincéért, s ha az asszony nem törődik bele, megrohad sírdogálva a sarokban.

AMELIA Te beletörődtél.

PONCIA Bírtam vele.

MARTIRIO Igaz, hogy megverted olykor?

PONCIA Meg. S kis híja volt egyszer, hogy megvakul a fél szemire.

MAGDALENA Bár minden asszony ilyen volna!

PONCIA Anyátokhoz jártam ám iskolába! Mondott az uram valamit, már nem tudom, mit, s fölfogtam a mozsártörőt, s minden tengelicéjét agyoncsaptam.

MAGDALENA Adela, lelkecském, hallod-e?

AMELIA Adela!

(Csönd.)

MAGDALENA Megyek. Megnézem. *(Bemegy.)*

PONCIA Beteg a leányka.

MARTIRIO Az, mert alig alszik.

PONCIA Hát mit csinál?

MARTIRIO Hát tudom én, mit csinál?

PONCIA Tudod te nálam is jobban, te alszol túloldalán a falnak.

ANGUSTIAS Eszi az irigység.
AMELIA Ne tódíts!
ANGUSTIAS Kiolvasom a szeméből. Zavaros a nézése, mint az örülteké.
MARTIRIO Ne beszélj az örültekről. Nálunk ez tilos.
MAGDALENA *(bejön Adelával)* Hát nem csicsikáltál?
ADELA Rosszul vagyok.
MARTIRIO *(ravaszul)* Tán rosszul aludtál?
ADELA Nem, nem.
MARTIRIO Hát akkor?
ADELA *(hangosan)* Hagyjatok békén! Alszom vagy virrasztok, mi közöd hozzá!
A testem az enyém, úgy bánok vele, ahogy nekem tetszik!
MARTIRIO Csak az aggodalom!
ADELA Aggodalom vagy faggatás. Varrtatok eddig, nem? Hát folytassátok!
Láthatatlan akarok lenni, ha átmegyek a szobákon, senki ne kérde, merre, hová!
SZOLGÁLÓ *(bejön)* Bernarda üzeni, megjött a csipkés-ember.
(Amíg kimennek, Martirio erősen fürkészi Adelát.)
ADELA Mit bámulsz rajtam? Ha kívánod, neked adom a szememet, még ragyog, neked adom a hátamat, hogy a púpodat kiegyengessed, csak a fejedet fordítsd földre, ha elmegyek előtted.
(Martirio kimegy.)
PONCIA Nővéred ő neked, vigyázz! Ráadásul a legjobban szeret!
ADELA Szimatol utánam. Belehajol a szobámba, alszom-e? Nem hagy lélegzeni sem. Káricsál örökké: „Milyen kár, milyen kár, hogy az arcod meg a tested nem lesz senkié!” Hát ezt nem! A testem azé lesz, akinek szánom.
(halkan, de nyomatékosan) Pepe el Romanóé. Igaz?
ADELA *(meglepődve)* Mit mondtál?
PONCIA Amit mondtam, Adela?
ADELA Hallgass!
PONCIA *(élesen)* Azt hiszed, vak vagyok?
ADELA Ne hangoskodj!
PONCIA Verd ki az eszedből.
ADELA Mit láttál?
PONCIA Átlát az öreg a falon is! Hogy hova még az éjszakában.
ADELA Vakulj meg!
PONCIA Ha történik a történet, én csupa szem vagyok, csupa fül. De hasztalan erőltetem az elmém, nem tudom, mit forgatsz magadban. Mért pucérkodtál az égő világosságban a kitárt ablaknál, mikor Pepe másodszor jött a nénédhez?
ADELA Hazudsz!
PONCIA Nem vagy már gyerek. Hagyd a nénédet békén, mert ha tetszik neked Pepe el Romano, úgymint kibőjtölöd!
(Adela sír.)
Akkor már ki tiltja meg, hogy hozzá kötődj? Mert Angustias nénéd beteg, nem éli túl az ilyen az első babázást. Keskeny a csípeje, öreg is, megmondom neked előre, elpusztul idő előtt. S Pepe már tudja akkor, hogy mit cselekszik, azt, amit minden özvegyember: marad a családban annál, aki a legfiatalabb és legszebb, s te vagy az. Ebben remélj vagy felejtse el, tégy bármit, de ne támadj Isten törvénye ellen!

ADELA Hallgass!

PONCIA Nem hallgatók!

ADELA Bajlódj a saját ügyeiddel, szimatoló eb, te álnok!

PONCIA Árnyékod leszek, s követlek.

ADELA Ahelyett, hogy a házat rendeznéd, s lefeküdnél, hogy a halottaidért imádkozz, csak a szerelmi ügyeket kutatod, s nyáladat ejted rájuk, vén szuka!

PONCIA Őrző vagyok! Hogy a népek ne köpjék le a házat, ha elmennek a kapu előtt.

PONCIA Mondhatom, hirtelen meglágyultál a néném iránt!

ADELA Szolgállak mindkettőtöket. De tisztességes házban akarok élni. Nem piszkítom be magamat vénségemre.

ADELA Tartsd meg a tanácsaidat! Már késő. Nemcsak rajtad, egy cseléden, de a tulajdon anyámon is áttörök, hogy eloltassam a tüzet, ami a combomon meg a számon gyúlt. Árulkodsz rólam? Hogy bezárkózom a szobámba, hogy nem nyitok ajtót? Hogy nem alszom? Ügyesebb vagyok nálad is. Majd meglátjuk, el tudod-e kapni a nyuszt!

PONCIA Ne becsülj le, Adela! Mert tudok én kiáltani is, világot fölgyújtani, akarom: és megkondulnak a harangok.

ADELA Gyertyázd föl az udvart, rakj a falakra négyezer sárga lángot, akkor se tarthattok vissza, mert megtörténik, aminek történnie kell!

PONCIA Annyira imárod?

ADELA Annyira. Ha a szemébe nézek, érzem: lassúdan iszom a véré.

PONCIA Nem hallgatlak, nem bírom.

ADELA Tudom, majd meghallgatnál. Félttem tőled, de mostantól én vagyok az erősebb!

(*Angustias lép be.*)

ANGUSTIAS Pörlekednek örökké.

PONCIA Persze. Elhajtana erővel a boltba, ebben a forróságban, tudom is én, miért.

ANGUSTIAS Megvetted a rózsavizet?

PONCIA A legdrágábbat. A púdert is. Ott vannak az asztalodon.

(*Angustias kimegy*)

ADELA És csitt!

PONCIA Majd meglátjuk!

(*Belép Martirio, Amelia és Magdalena.*)

MAGDALENA (*Adelának*) Láttad a sok csipkét?

AMELIA Angustiasé, ami a nászlepedőn lesz, az gyönyörű.

ADELA (*Martiriónak, aki csipkéket fog a kezében.*) Hát ez?

MARTIRIO A magamé. A pendelyemre.

ADELA Szép leszel, gyönyörű!

MARTIRIO Csak a magam örömére. Nem kívánok másnak kiöltözni!

PONCIA Lát valaki titeket pendelyben?

MARTIRIO (*néz Adelára, célzatosan*) Néha lát. Imádom a finom fehérneműt. Ha tehetném, batisztot vennék. Örvendek ennek a csekélynek is. Más örömöm úgyszincs.

PONCIA Szép csipke, illene babafőkötőre, kis takaróra, keresztelőkor. Én sohase vettem ilyesmit az enyéimnek. Majd Angustias fölcspikézi a gyerekeit. Meglátjuk. De ha rendre jönnek a babái, varrhattok ám reggeltől estig!

MAGDALENA Én egy öltést se.

AMELIA Más gyerekeit rengetni – ezt még úgy se... Nézz be a szomszédokhoz,
négy kölyök nyúzza az anyját!

PONCIA Jobb azoknak, mint nektek. Lakik ott öröm is, pedig veszekedősek.

MARTIRIO Szolgálj nekik!

PONCIA Nem. Az én sorsom az apácaklastrom.
(*Távoli csengőszó, mintha több falon át hallanánk.*)

MAGDALENA Férfiak – munkából jönnek.

PONCIA Nemrég ütötte el a hármat.

MARTIRIO Ebben a forróságban.

ADELA (*leül*) Jaj, csak a mezőre mehetnék!

MAGDALENA (*leül*) Tegye mindenki a magáét, osztály szerint.

MARTIRIO (*leül*) Úgy van.

AMELIA (*leül*) Hajaj!

PONCIA Legszebb ilyenkor az örömszűz mezején. Tegnap reggel megérkeztek a sum-
más aratók. Jókötésű legények – negyven vagy ötven.

MAGDALENA Honnan jöttek az idén?

PONCIA Messziről nagyon, a hegyekből. A kedvük is magas! Mint a tűzláng
a sudárfán. Harsognak, és követ hajigálnak! Érkezett az este egy villogó
ruhás nő is. Harmonikaszóra táncolt. Föl is fogadták vagy tizenöten,
menjen velük föl az olajfákhoz. Figyeltem őket messziről. Akinek
a szavára hajlott: zöldszemű fiú volt, sudár és feszes, mint a búzakéve.

AMELIA Igaz volna?

ADELA Ezt is lehet?

PONCIA Pár éve is jött egy ilyenfajta nő. S magam adtam pénzt a fiamnak, a na-
gyobbnak, hogy elmenjen vele. Férfinak szükség az ilyesmi.

ADELA S megbocsátják nekik.

AMELIA Nőnek születni: a legnagyobb sújtás.

MAGDALENA Még a szemünk se a miénk.
(*Távoli, egyre közeledő ének.*)

PONCIA Ők azok. Hozzák a gyönyörű dalokat.

AMELIA Aratni mennek.

KÓRUS Indulának gyors kaszások,
aratják a gyöngymezőket,
elviszik szívét a lánynak,
aki bentről nézi őket.
(*Csörgődobok s kereplők hallatszanak. Csönd. Mindnyájan hallgatnak a nap-
szüremelő némaságban.*)

AMELIA Kinevetik a hőséget.

MARTIRIO Lángolásban aratnak.

ADELA Aratni szeretnék, térülni, fordulni. Ott kint feledi az ember, ami belül
marja.

MARTIRIO Mit kéne neked feledned?

ADELA Mindenkinek megvan a maga keresztje.

MARTIRIO (*elbúsulva*) Mindenkinek.

PONCIA Hallgassatok! Hallgassatok!

KÓRUS (*nagyon távolról*)
Táruljon ki minden ablak.
tárjátok ki, szép leányok,
nyújtsatok az aratóknak
rózsát, rózsát szép virágot.

PONCIA Csodálatos!
MARTIRIO *(elmélázva)*
Táruljon ki minden ablak,
tárjátok ki, szép leányok...

ADELA *(szenvedélyesen)*
nyújtsatok az aratóknak
rózsát, rózsá szép virágot...
(az ének távolodik)

PONCIA Most fordulnak be a sarkon.
ADELA Gyerünk, nézzük őket az én ablakomból!
PONCIA Vigyázzatok, ne tárjátok ki sarkig, odacsődülnek, benéznek rátok.
(Hárman: Magdalena, Adela, Poncia kimennek. Martirio ülve marad az alacsony széken, fejét a tenyerébe temeti.)
(közelebb lép hozzá) Mi bajod?

AMELIA Rosszul vagyok a hőségtől.
MARTIRIO Csak ettől?
AMELIA És a novemberre vágyom. Ólmos eső, zúzmara, minden, csak pusztuljon ez a határtalan nyár.
MARTIRIO Megszűnik s visszatér.
AMELIA Hánykor aludtál el az éjjel?
AMELIA Nem tudom. Csak eldőlök, mint a zsák. Miért?
MARTIRIO Csak. Mert mintha ember járt volna az udvaron.
AMELIA Ember?
MARTIRIO Késő volt már.
AMELIA S megijedtél?
MARTIRIO Nem. Már máskor is hallottam.
AMELIA Illene vigyáznunk. Tán a napszámosok voltak?
MARTIRIO Azok csak reggel hatkor jönnek.
AMELIA Talán elszabadult egy öszvér.
MARTIRIO *(a foga közül álnokul)* Az. Az. Egy öszvér kibújt a kötőfékből.
AMELIA Szólni kéne.
MARTIRIO Nem. Nem. Semmit ne mozdulj, hátha csak képzelődöm.
AMELIA Lehet. *(Csönd. Amelia indul kifelé.)*
MARTIRIO Amelia!
AMELIA *(az ajtóban)* Tessék.
(Csönd.)
MARTIRIO Semmi.
(Csönd.)
AMELIA Miért szóltál akkor?
MARTIRIO Kicsúszott a számon csak úgy, magától.
AMELIA Ledőlhetnél kicsit.
(Angustias dühösen beront a színre – így érződjék a nagy különbség az előbbi és a mostani csönd között.)

ANGUSTIAS Hol van a Pepe képe a párnám alól? Ki vette el?
MARTIRIO Mink aztán nem!
AMELIA Még akkor se, ha Pepe maga volna a színezüst Szent Bertalan!
ANGUSTIAS Hol a kép?
(Poncia, Magdalena és Adela jön be.)
ADELA Milyen kép?
ANGUSTIAS Eldugta valamelyik a kettő közül.

MAGDALENA Nem szégyelled magad? Rájuk fogod?
ANGUSTIAS A szobámban volt, most nincs ott.
MARTIRIO Talán éjfélkor kiszökött az udvarra! Pepe szeret a holdvilágban sétál-
gatni.
ANGUSTIAS Nincs kedvem a tréfához! Majd elmondom neki, ha jön!
PONCIA Azt már nem! Majd előkerül! (*Adelára néz.*)
ANGUSTIAS Tudni akarom, kinél van!
ADELA (*Martirióra néz*) Valakinél. Akárkinél, de nálam nincs!
MARTIRIO (*sumákolva*) Persze, hogy nincs.
BERNARDA (*belép*) Micsoda háborúság a házamban, ebben a forróságban, ebben
a csöndben! A szomszédok már a fülüket nyomják a falhoz.
ANGUSTIAS Elvették a vőlegényem fényképét!
BERNARDA (*haragosan*) Kicsodák?
ANGUSTIAS Ezek!
BERNARDA Melyikötök? (*Csönd.*) Feleljetek! (*Csönd. Ponciának*) Kutass át minden
szobát, minden ágyat! Így jár az ember, ha nem fogja keményen a gyep-
lőt. No, majd megszorítlak én benneteket! (*Angustiasnak*) Bizonyos
vagy benne?
ANGUSTIAS Bizonyos.
BERNARDA Jó helyen kerested?
ANGUSTIAS Igen, anyám.
(*Állnak, mindnyájan zavarodott csöndben.*)
BERNARDA Végnapjaimban nyeletik velem a legkeserűbbet, ami csak egy anyának
juthat. (*Ponciának*) Nem találod?
PONCIA (*kijön*) Megvan.
BERNARDA Hol volt?
PONCIA A...
BERNARDA Mondd csak, ne félj!
PONCIA (*zavartan*) Martirio ágyában, a lepedő alatt.
BERNARDA (*Martirióknak*) Igaz?
MARTIRIO Igaz.
BERNARDA (*előrelépve üti*) Megöllek, te dermedt bogár! Te dérvirág!
MARTIRIO (*bószén*) Ne üssön, anyám!
BERNARDA Végzek veled, ha úgy akarom!
MARTIRIO Nem hagyom! Hallja? Tárguljon innen!
PONCIA Ne sértegesd a szülőanyádat!
ANGUSTIAS (*lefogja Bernardát*) Hagyja! Könyörgöm!
BERNARDA Még a könnyet is kiütöm a szemedből!
MARTIRIO Nem sírok, ne örüljön.
BERNARDA Miért loptad el a képet?
MARTIRIO Tréfálni se lehet már a nénémmel? Minek nekem az a kép?
ADELA (*féltékenyen föl pattan*) Nem tréfa volt, játszani te sohasem szerettél. Más
fenyeget belül, csaknem kiömöl. Vadd be őszintén!
MARTIRIO Hallgass, te ne vallass engem, mert ha én szólok, a falak egymásnak
buknak szégyenükben!
ADELA Rossz nyelvnek rágalom a sarkantyúja!
BERNARDA Adela!
MAGDALENA A téboly ütött belétek!
AMELIA És ördögi gondolatok megköveznek minket.

MARTIRIO Mások még rosszabbat is művelnek.
ADELA Míg egyszer csak pucérra vetkőznek, s elvitetik magukat a folyóval.
BERNARDA Te romlott!
ANGUSTIAS Nem az én hibám, hogy Pepe el Romano kiszemelt.
ADELA A pénzéért!
ANGUSTIAS Anyám!
BERNARDA Csönd!
MARTIRIO A földjeidért, erdeidért.
MAGDALENA Ez az igazság!
BERNARDA Csönd, ha mondom! Tudtam, vihar közelít, mégsem hittem, hogy ilyen hamar itt lesz. Jaj, a szívemet veritek a gyűlölet kénköveivel! De még nem vagyok vén, és itt a nektek való öt lánc, és az erős ház, amit apám emelt, hogy a füvek se tudják meg, mekkora bennem a vigasztalanság. Ki innen!
(A lányok kimennek, Bernarda elszomorodva ül, Poncia a falhoz lapulva áll. Bernarda összeszedi magát, koppant a botjával, szól.)
Büntetést szabok rájuk! Bernarda, ne feledd, ez a kötelességed.
PONCIA Szólhatok?
BERNARDA Beszélj! Kár, hogy hallottál mindent. Nagy baj, ha idegen él a családban.
PONCIA Hallottam, hát hallottam.
BERNARDA Angustiaست azonnal férjhez adom.
PONCIA Úgy van. Jobb lesz, ha távozik innen.
BERNARDA Nem ő a fontos. A férfi távozzon!
PONCIA Igen. A legény távozzon innen. Jól gondolod.
BERNARDA Nem gondolom. Van olyan dolog, amit nem lehet gondolnom, tilos gondolnom. Én parancsolom!
PONCIA S hiszed, hogy a férfit kiebrudalod innen?
BERNARDA Mit vettél a fejedbe megint?
PONCIA Ó igen, összeesketed Angustiassal.
BERNARDA Mondd ki, ami a nyelved hegyén! Beléd látok, s tudom, készítéd már a kést a nyakamra.
PONCIA Nem tudtam, hogy neked gyilkosság a figyelmeztetés.
BERNARDA Mire figyelmeztetsz?
PONCIA Én nem áskálódok, Bernarda. Pusztán csak annyit mondok, nyisd ki a szemed, hogy láss.
BERNARDA Lássak, de mit?
PONCIA Eszes voltál mindig. Száz mérföldről megláttad az emberben a rosszat. Sokszor azt hittem, kiolvasod a gondolatot is. De a gyerekeidbe nem látsz, mivelhogy a gyerekeid. Most vak vagy.
BERNARDA Martirióra gondolsz?
PONCIA Hát... Martirióra. *(kíváncsian)* Miért csente el a képet?
BERNARDA *(mentegetné a lányát)* Végtére is azt mondja, hogy tréfa volt. Mi lehetett volna?
PONCIA *(kajánul)* Elhiszed?
BERNARDA *(keményen)* Ez nem hit dolga. Ez így van!
PONCIA Belátom. A te lányod, hát így van. De ha odaát a szomszédasszony tenné, vajon így volna-e?
BERNARDA A kés hegyét kimutattad már.

PONCIA *(továbbra is kegyetlenül)* Bernarda, itt már nagy bajok történülnek. Nem szánom hibáztatásnak, de nem hagytál a lányaidnak szabadságot. Martirio szerelmes természetű. Miért nem engedted Enrique Humanashoz? Miért üzentél vissza még aznap, hogy ne jöjjön az ablakához?

BERNARDA Újra ezt tenném, ezerszer is! Az én vérembe ne vegyüljön a Humanasok vére, soha, amíg élek! Béres volt az apja.

PONCIA Rettentően rátarti vagy!

BERNARDA Az vagyok, lehetek. Te pedig nem, mert jól tudod magad is, hogy milyen ivadék vagy.

PONCIA *(gyűlölettel)* Erre ne emlékeztess! Öreg vagyok már. Oltalmazdért mindenkor hálás vagyok.

BERNARDA *(lekezelően)* Nem úgy viselkedsz!

PONCIA *(édességbe ágyazott gyűlölettel)* Martirio majd csak elfelejti a mártírságát.

BERNARDA Ha pedig nem, rosszabb lesz neki. Nem hiszem, hogy ez volna a „nagy baj”, ami itten „történül”. Itt nem történik semmi. Te csak szeretnéd. S ha majd mégis történik valami, ne hidd, hogy átjut a falakon.

PONCIA Ezt én nem tudom. Akad a faluban más is, aki a rejtett gondolatot messziről kiolvassa.

BERNARDA Lelkendeznél, ha láthatnád, hogy én meg a lányaim a bordélynál tartunk!

PONCIA Senki se tudja, miképpen végzi.

BERNARDA De én tudom! És a lányaim is! Bordélyban más valaki végezte, már elhunyt.

PONCIA Bernarda, tiszteld az anyám emlékét!

BERNARDA Te pedig ne gyötörj a rémes gondolatokkal!

PONCIA *(szünet után)* Bizony jobb, ha nem ártom magam semmibe.

BERNARDA Úgy bizony. Dolgozz és hallgass rendületlen. Ez a kötelességed, ezért fizetlek.

PONCIA De hát nem tehetem. Nem gondolod, hogy Pepéhez inkább illene Martirio vagy... igen, Adela?

BERNARDA Nem gondoltam.

PONCIA Adela. Igazi mátká, a Romanóhoz illeszthető.

BERNARDA De a dolgok nem igazodnak a szájunk ízéhez, soha!

PONCIA De a szándékuk igazán szívbeli, nem lehet visszafogni őket. Engem az bánt, ha Pepe és Angustias összekerül, de bántja a népeket is, még a levegőt is. Mert rossz malom az, amire ostorral csapják a vizet! Ki tudja, nem győz-e a szív?

BERNARDA Már megint idejutottunk!... Itt vagy a sarkamban, hátulról borítod rám a balsejtelmet. Nem hallgatlak, mert ha átgondolom, hány fület értesítesz: azonnal széttördelek.

PONCIA Kéves ahhoz a véred!

BERNARDA Szerencsére, a lányaim tisztelnék. Nem szegik meg az akaratomat soha.

PONCIA Bizony nem! De csak engedd szabadjára őket, fölmásznak a háztetőre is!

BERNARDA Kövel dobálom őket, s lejönnek!

PONCIA Hát persze, te vagy a legerősebb!

BERNARDA Tüzes borssal szeretem az ételt mindig.

PONCIA De lám, mik vannak, eláll bennem az ütő! Az ő korában. Látnád csak Angustiaszt, mennyire odavan a kedveséért! De abban is dolgozik ám a buzgalom! Fiam, a nagyobbik mondta tegnap, hogy öszvérhajtáskor, hajnali fél ötkor még az ablaknál beszélgettek.

BERNARDA Fél ötkor!

ANGUSTIAS *(bejön)* Hazudik!

PONCIA Mások mondják.

BERNARDA *(Angustiasnak)* Beszélj!

ANGUSTIAS Éjfél után egykor Pepe hazamegy, már több mint egy hete. Süllyedjek el, ha hazudok.

MARTIRIO *(bejön)* Négykor ment el, hallottam én is.

BERNARDA Láttad is?

MARTIRIO Nem akartam kihajolni. Hol voltatok? Hát nem az utcai ablaknál?

ANGUSTIAS Én a szobám ablakánál.
(Adela megjelenik az ajtóban.)

MARTIRIO Hát akkor...

BERNARDA Mi történik itt?

PONCIA Megtudod, ha igyekszel. Mert ugye megeshetett, hogy Pepe még hajnali négykor is ott volt valamelyik ablakrácsnál.

BERNARDA Biztos?

PONCIA Az életben semmi se biztos!

ADELA Anyám, ne hallgasson rá! A vesztünkre tör!

BERNARDA Megvilágosodik minden, s tudom, hogyan! S ha ez a falu ármánnyal jön ránk, majd megtorpan az én kösziklámom. Megesik olykor, hogy a vesztünkre kavargják föl a fertőt.

MARTIRIO Én nem szeretek hazudni.

PONCIA Ott pedig bűzlik valami.

BERNARDA Ott semmi! Arra születtem, hogy lássak. Úgy örködöm ezután, hogy a szememet se csukom le, csak a halálban.

ANGUSTIAS Jogom van az igazságra.

BERNARDA Jogod az engedelmesség. Engem ne rángasson senki ide meg oda.
(Ponciához) Te pedig serénykedj a házi dologban. Itt nem csoszsan el egyetlen lépés, hogy ne tudjak róla.

SZOLGÁLÓ *(belép)* Csődülnek az emberek a felvégre! Minden szomszéd a kapuban áll.
(Valamennyien futnak kifelé.)

BERNARDA *(Ponciának)* Szaladj, tudd meg, mi az!
(Mind szaladnak kifelé.)

Hová mentek? Tudtam, az ablak, s bámészkodás a szentségeket! Gyásztörök vagytok! Az udvarra mind!

(Kimennek, Bernarda is velük. Távoli lárma hallatszik, belép Martirio és Adela, fülelnek, s mert félnek, egy lépést se tesznek az utcai ajtó iránt.)

MARTIRIO Szerencséd, hogy visszafogtam a nyelvemet.

ADELA Beszélhettem volna én is.

MARTIRIO S mit mondtál volna? A szándék még nem cselekvés!

ADELA Az cselekszik, aki tud, aki gyors! Te csak szándékoztál, de képtelen voltál.

MARTIRIO Nem dicsekedhetsz sokáig.

ADELA Enyém lesz egészen!

MARTIRIO Szétszakítom az öleléseidet!

ADELA *(kőnyörögve)* Martirio, kegyelmezz!
MARTIRIO Soha!
ADELA A házába akar vinni.
MARTIRIO Láttam, ahogy megölelt.
ADELA Nem akartam, de mintha húzott volna egy vastag kötél.
MARTIRIO Soha, csak halálom után!
(Magdalena és Angustias belép. Hallatszik, hogy növekszik a lárma. Poncia Bernardával belép.)
BERNARDA Mi történt?
PONCIA A Librada hajdon lányának fia született, nem tudni, kitől.
ADELA Fia?
PONCIA S nehogy kitudódjék a szégyene: megölte, kövek alá dugta, de a kutyák jobb szívűek, mint az ember, azok vették ki onnan, s mintha vezetné őket az Isten, odatették a küszöbére szépen. S most jön az ítélet a lányra, húzzák-vonják az utcán, s fönről az ösvényeken meg az olajfák felől futnak a férfiak, úgy harsognak, hogy rengnek a mezők is.
BERNARDA Csak jöjjenek olajütő-rúddal, kapával, csak jöjjenek, emésszék el.
ADELA Nem, nem! Ne öljék meg!
MARTIRIO De csak öljék! Megyünk mi is.
BERNARDA Bűnhődjék, aki lábbal tapodja a tisztességet.
(Behallik egy női kiáltás, majd óriási zaj.)
ADELA Engedjék szabadon! Maradjatok itt!
MARTIRIO *(Adelára néz)* Bűnhődjék a bűnért!
BERNARDA *(a boltív alól)* Végezni vele, mielőtt megjelennek a csendőrök. Eleven paraszat a vétke helyére.
ADELA *(hasán a keze)* Nem! Nem!
BERNARDA Öljétek meg! Öljétek meg!

(Gyors függöny)

HARMADIK FELVONÁS

(Bernarda házának belső udvara. Enyhén kékes négy fehér fal. Éjszaka van. A díszlet feltétlen egyszerű legyen. A házbeli fénytől világos ajtó mérsékelt ragyogást vet a színpadra. Középen asztal, rajta petrólámpa. Bernarda és a lányai vacsoráznak. Poncia szolgálja föl az ételt. Prudencia távolabb ül tőlük.)

PRUDENCIA No, akkor illenék mennem. Elnyújtottam a látogatást igencsak. *(fölkáll)*
BERNARDA Ráérsz, maradj. Soha nem látjuk egymást.
PRUDENCIA Harangoztak-e harmadszor a litániára?
PONCIA Még nem.
(Prudencia visszaül.)
BERNARDA Az urad hogy van?
PRUDENCIA Egyformán.
BERNARDA Őt se látjuk.
PRUDENCIA Ismered, milyen konok. Tartja a haragot a fitestvérekkel a jussolás óta. Megesküdött, hogy a kapun se lép ki. Létrát visz a kerítéshez, úgy ugrik ki az utcára.

BERNARDA Igazi férfi... Hát a lányod?
 PRUDENCIA Iránta se engesztelődik.
 BERNARDA Jól teszi.
 PRUDENCIA Mit mondjak? Nem is tudom. Én szenvedem meg ezt is.
 BERNARDA Lányunk, ha nem engedelmes, nem lányunk többé. Ellenségünk.
 PRUDENCIA Hagyom az időre. Egyetlen vigaszom, lám, a templom maradt. Sze-
 meim romolnak, vakoskodok, elpusztul a látásom lassan, és elma-
 rad a templomba járás, mert a rossz kölkektől igencsak tartok, meg-
 csúfolnak.
 (Nagy faldöngetés hallatszik.)
 BERNARDA A csődör, bezártuk, az döngeti a falat. *(hangosan)* Engedjétek az udvarra,
 de a béklyó a lábán legyen! *(halkan)* Igen tüzes.
 PRUDENCIA A szűz kancákat háगतod-e, s mikor?
 BERNARDA Pirkadatkor kezdjük.
 PRUDENCIA Jól gyarapítod a számos jószágot.
 BERNARDA Pénzzel s igyekezettel.
 PONCIA *(közbeszól)* A legszebbek az övéi az egész vidéken. Kár, hogy az áruk
 megbillent mostanában.
 BERNARDA Egy kis sajtot, mézet?
 PRUDENCIA Nem óhajtom, köszönöm.
 (Döngetés hallatszik megint.)
 PONCIA Uramisten!
 PRUDENCIA Még belül is belerendültem.
 BERNARDA *(haragosan föláll)* Hányszor mondjam már? Engedjétek, hadd hempe-
 regjen a szalmán! *(szünet, majd mintha a béreseknek szólna)* Rekesszétek
 el a kis kancákat, s ki a csődörrel rögtön, még szétdőnti nekem a falat.
 (Visszamegy az asztalhoz, leül.) Aj, micsoda élet!
 PRUDENCIA Küszködsz, mint egy férfi.
 BERNARDA Teljességgel.
 (Adela fölkel az asztaltól.)
 BERNARDA Hová mégy?
 ADELA Víz iszom.
 BERNARDA *(hangosan)* Hozz egy kancsóval, frisset.
 (Adelának) Leülhetsz.
 (Adela leül.)
 PRUDENCIA Hát Angustias? Mikor esküsznek?
 BERNARDA A kérők jönnek három nap múlva.
 PRUDENCIA Örölsz bizonyosan!
 ANGUSTIAS Igen!
 ADELA *(Magdalenának)* Kidöntötted a sót.
 MAGDALENA Rosszabb sorod úgyse lehet már.
 AMELIA Ez bajt jelent mindig.
 BERNARDA Csönd!
 PRUDENCIA *(Angustiasnak)* Gyűrűt adott-e már?
 ANGUSTIAS *(mutatja a gyűrűt)* Nézze csak!
 PRUDENCIA Gyönyörű! Három a gyöngye. Az én időmben a gyöngy könnyet je-
 lentett.
 ANGUSTIAS Megmásult azóta minden.
 ADELA Nem hiszem. Azóta is azt jelenti. A jegygyűrű gyémántos legyen.

PRUDENCIA Az a legjobb.

BERNARDA Gyöngy vagy nem gyöngy, amilyen az igyekezet, olyan a sors is.

MARTIRIO Ó, amilyennek Isten rendeli.

PRUDENCIA Hallom, a bútor is gyönyörű.

BERNARDA Megadtam az árát, reálban tizenhatezret.

PONCIA *(közbeszól)* A legszebb a tükrös szekrény.

PRUDENCIA Ilyent még nem láttam.

BERNARDA Nekünk még jó volt a láda is.

PRUDENCIA Egyedül egy a fontos, a boldogulás.

ADELA Amit nem látunk előre.

BERNARDA Nincs okunk aggodalomra.

(Nagyon távoli harangszó.)

PRUDENCIA Harmadszor harangoznak. *(Angustiasnak)* Eljövök még, s megmutatod a ruhádat is.

ANGUSTIAS Tessék csak, bármikor.

PRUDENCIA Jó éjszakát mindnyájunknak!

BERNARDA Isten áldjon, Prudencia!

AZ ÖT LÁNY *(egyszerre)* Isten áldja!

(Szünet. Prudencia kimegy.)

BERNARDA Befejeztük.

(Fölkelnek.)

ADELA Kimegyek picit a kapuba, a levegőre, járjáklok... megmacskásodott a lábam.

(Magdalena leül egy kisszékre a falnál.)

AMELIA Megyek veled.

MARTIRIO Én is.

ADELA *(visszafojtott gyűlölettel)* Nélkületek se lopnak el.

AMELIA Este van, kell a kísérő.

(Kimennek. Bernarda leül, Angustias rendezi az asztalt.)

BERNARDA Már mondtam, hogy beszélj a húgoddal, Martirióval. Ami a képpel történt, az tréfa volt. Felejtsd el!

ANGUSTIAS Anyám is tudja, ő nem szeret engem.

BERNARDA Belül azt éreztek, amit akartok. Én a szívekkel nem foglalkozom. Nekem a jó külső a fontos, óhajtom a családi békét. Érted?

ANGUSTIAS Értem.

BERNARDA No, ez rendjén való.

MAGDALENA *(félálomban)* Különben is nemsokára elmegy. *(Elalszik.)*

ANGUSTIAS Későre jár.

BERNARDA Meddig beszélgettetek ma éjjel?

ANGUSTIAS Fél egyig.

BERNARDA S mit mond Pepe?

ANGUSTIAS Szórakozottnak látom. Nekem beszél, de mintha másra gondolna. Ha kérдем, hogy mi baja, azt mondja: „Nekünk, férfiaknak sok a gondunk.”

BERNARDA Hát ne kérdezd! Ha pedig vele élsz, még úgy se kérdezd. Szólj, ha szólít, nézz rá, ha rád néz. Így elkerülöd a bajokat.

ANGUSTIAS Anyám... azt hiszem, sok mindent eltitkol előlem.

BERNARDA Ne fürkészz utána soha, sírni se lásson soha.

ANGUSTIAS Itt a boldogság ideje, s nem vagyok boldog.

BERNARDA Mindegy.
ANGUSTIAS Olykor, ha merően figyelem a rácsnál, elfátylasul a termete, mintha egy juhnyáj porfelhőt verne rá.

BERNARDA Mert elgyengülsz tőle.
ANGUSTIAS Bárcsak úgy volna!
BERNARDA Eljön ma este?
ANGUSTIAS Nem, anyjával elment a városba.
BERNARDA Így hamarabb lefekszünk, Magdalena!
ANGUSTIAS Elaludt.
(*Belép Adela, Martirio és Amelia.*)

AMELIA Vakfekete az éj.
ADELA A második lépést már nem lehet látni.
MARTIRIO Tolvajnak való idő, meg annak, akinek rejtőzni kell.
ADELA A ménló ott áll az udvaron, fehéren! Kétakkora, mint máskor. Betölti a sötétséget.

AMELIA Jól mondod. Félelmetes, akár egy látomás.
ADELA Ököl nagyok a csillagok.
MARTIRIO Ez meg úgy nézte őket, csaknem kifordult a nyaka.
ADELA Te a csillagokat nem szereted?
MARTIRIO Ami a háztetőn túl van, az nem jelent nekem semmit. Éppen elég, ami alatta történik.

ADELA Ez illik hozzád.
BERNARDA Hozzá ez illik, hozzád meg az.
ANGUSTIAS Jó éjszakát.
ADELA Lefekszel?
ANGUSTIAS Le, ma éjjel nem jön el Pepe. (*kimegy*)
ADELA Anyám, ha lefut egy csillag, vagy ha villámlik, miért mondják ezt:
Áldott szentünk szent Borbála,
szentképnek vagy égre írva,
szentelt vízzel szent papírra?

BERNARDA A régiek tudtak sok mindent, amit mi elfeledtünk.
AMELIA Én becsukom a szememet, ne lássam, ha leesik a csillag.
ADELA Én nem. Nekem tetszik, ahogy a tündökletet húzza, mert mozdulatlan volt, mozdulatlan nagyon sokáig.

MARTIRIO De az ilyesminek semmi köze hozzánk.
BERNARDA És jobb, ha nem is gondolunk rá.
ADELA Ékességes éjszaka! Jó volna fönnmaradni sokáig, szívnam a mezei hűvösséget!

BERNARDA Le kell feküdni, Magdalena!
AMELIA Már a kismalac-álmot alussza.
BERNARDA Magdalena!
MAGDALENA (*kedvetlenül*) Hagyjatok békén!
BERNARDA Ágyba!
MAGDALENA (*rosszkedvűen fölkel*) Á, soha nem nyughattok, soha! (*motyogva kimegy*)
AMELIA Jó éjszakát. (*kimegy*)
BERNARDA Menjetek ti is.
MARTIRIO A vőlegénye mért nem jön ma este Angustiához?
BERNARDA Elutazott.
MARTIRIO (*Adelára néz*) Ó.

ADELA Jó éjszakát!
(*Kimegy. Martirio vizet iszik, majd lassan az udvarra nyíló ajtóhoz indul.*)

PONCIA (*bejön*) Még itt vagy?

BERNARDA Élvezem a csendet, s nem látom sehol, ami szerinted „történül” itten.

PONCIA Bernarda, ne beszéljünk erről.

BERNARDA Nem hallasz a házamban egy árva igent, egy árva nemet, mert béke van. Mert örködök mindenhatóan.

PONCIA Látszatra semmi. Ez igaz. Olyanok a lányaid, mint akiket szekrénybe zártak. De bentebb, a mellkasban már nem örködhetsz. Te sem és más sem.

BERNARDA Az én lányaim nyugodtan lélegzenek.

PONCIA Ez a te dolgod, te vagy az anyjuk. Én a házat szolgálom. Nekem az untig elég.

BERNARDA Most igencsak hallgatóg lettél.

PONCIA Meghúszom magamat csendben.

BERNARDA Némulsz, mert nincs mit mondanod. Ha itt a házban felnőne a fű, ide terelnél minden juhot a szomszédoktól.

PONCIA Mondandóm volna több, mint amit a képzeleteddel fölérsz.

BERNARDA Látja-e még Pepét a fiad hajnali négykor? Mondanak-e a rossz nyelvek litániát erről a házról?

PONCIA Nem mondanak semmit.

BERNARDA Mert nem mondhatnak. Mert nincs előttük a húskonc, a rágnivaló. Hála az én éber szememnek.

PONCIA Nem akarok beszélni, félek a dühheidtől. De ne légy olyan öntelt.

BERNARDA Az vagyok, de még mennyire!

PONCIA Én mondom, ideüthet a villám. Hirtelen ideüt, s a szívedet megállítja.

BERNARDA Itt nem történik semmi. Résen vagyok a rémeid ellen.

PONCIA Jó neked, a jónál is jobb.

BERNARDA Történülne – még csak az kéne!

SZOLGÁLÓ (*belép*) Elmostam a tányérokat, asszonyosság. Parancsol még valamit?

BERNARDA (*fölkáll*) Semmit. Megyek. Lepihenek!

PONCIA Hánykor keltselek?

BERNARDA Sehánykor. Ma jót alszom, az bizonyos. (*el*)

PONCIA Ha az ember nem bír a tengerrel, hátat fordít neki, hogy ne lássa.

SZOLGÁLÓ Annyira gőgös, önkezüleg köti le a szemét is.

PONCIA Már nem tehetek semmit. Zabolát akartam vetni a bajokra, de béna vagyok már, megijedtem. Nézd, micsoda csend van. Pedig már forr-
nak, sisteregnek a szobák. Ha kitör a vihar, mindönket elsöpör. El-
mondtam, amit kellett.

SZOLGÁLÓ Bernarda azt hiszi, nem bír vele senki. Nem tudja, micsoda erő a férfi
a magányos nők közt.

PONCIA Itt nemcsak Pepe el Romano a vétkes. Igaz, már tavaly is koslatott
Adeláért, aki bomlott utána, pedig jobb, ha a helyén marad, s nem ilyen
kacér. A férfi, férfi.

SZOLGÁLÓ Mondják, hogy többször is beszélt Adelával.

PONCIA Igaz. (*halkan*) Történt egyéb is.

SZOLGÁLÓ Mi lesz itt, nem tudom.

PONCIA Átkelnék a tengeren is, hogy elhagyjam ezt a háborgó házat.

SZOLGÁLÓ Bernarda sürgeti az esküvőt, s megeshet: fuccsba megy.

PONCIA Túlontúl beérett minden. Adela mindenre elszánta magát. S hátában a többiek, figyelik éjjel-nappal.

SZOLGÁLÓ Martirio is?

PONCIA Az a leggonoszabb. A méreg valóságos kútja. Rájött, hogy Romano nem az övé, elemésztené a világot is, ha kézbe kaphatná.

SZOLGÁLÓ Mert gonoszak.

PONCIA Nők csak, de férfi nélkül, ennyi az egész. Egy a vérük, de ilyenkor elfeledik. Psszt! *(Fülel.)*

SZOLGÁLÓ Mi az?

PONCIA *(fölkel)* Ugatnak a kutyák.

SZOLGÁLÓ Tán bejött valaki a kapun?
(Kijön Adela fehér alsószoknyában, ingvállban.)

PONCIA Nem feküdtél le?

ADELA *(Iszik az asztalon levő pohárból.)*

PONCIA Azt hittem, alszol.

ADELA Fölébresztett a szomjam. És ti? Nem nyugosztok még?

SZOLGÁLÓ Már megyünk.
(Adela kimegy.)

PONCIA Gyerünk.

SZOLGÁLÓ Megszolgáltuk a nyugalmat. Bernarda egész nap a sarkunkban áll.

PONCIA Hozd a lámpát.

SZOLGÁLÓ Ezek a kutyák megbolondultak.

PONCIA S nem hagynak majd aludni.
(Kimennek. A színpad majdnem sötét. Belép María Josefa, a karján bárány.)

MARÍA JOSEFA Kisbárányom, kicsi bubám,
Lássunk, lássunk tengerpartot,
kapujában ül a hangya,
megszoptatlak, cipőt kapsz ott.
Berna-Bernarda,
leopárd az arca,
Magda-Magdalena,
az arca hiéna.
Bé, bari, bé,
menjünk, menjünk,
Betlehemnek virágkapuján is bé!
(Énekelve kimegy. Belép Adela. Lopva körülnéz, majd eltűnik az udvari ajtón. Bejön Martirio egy másik ajtón, aggódva kémlel a színpad közepén. Rajta is alsószoknya. Kis fekete kendőbe burkolózik. Szemben vele kilép María Josefa.)

MARTIRIO Nagyanya, hova megy?

MARÍA JOSEFA Megnyitod-e nekem az ajtót? Ki vagy te?

MARTIRIO Hogy került ide?

MARÍA JOSEFA Kiszöktem. Ki vagy?

MARTIRIO Menjen! Feküdjön.

MARÍA JOSEFA Te Martirio vagy, látom. Martirio, mártír arcú. Mikor lesz gyereked?

Lám, nekem van már, ilyen.

MARTIRIO Hol szerezte a bárányt?

MARÍA JOSEFA Bárány ez, tudom. De mért ne lehetne a bárány is gyerek? Jobb, ha az embernek báránya van, mintha semmije. Berna-Bernarda, leopárd az arca, Magda-Magdalena, az arca hiéna.

MARTIRIO Ne kiabáljon!

MARÍA JOSEFA Igaz. Nagy a sötétség. Ha a hajam fehér is, azt hiszed, nem lehet babám? Kell, mert igenis kellenek babák, babák, babák. Ennek az enyémnek fehér haja lesz, ha pedig megbabázik, annak is. Valamennyinek hófehér haja lesz. Habbá válunk mind, mind, és leülünk szépen, akár a fehér tajték. Itt mért nincs tajték? Itt csak gyászskendők vannak, feketék.

MARTIRIO Hallgasson, hallgasson.

MARÍA JOSEFA Mikor a szomszédasszonynak világra jött a babája, vittem a csokoládét, aztán meg ő hozta nekem, s így mindig, mindig, mindig. Fehér hajad lesz neked is, de nem jönnek a szomszédból a nők. Már mennem kéne, de félek, megtépáznak a kutyák. Elkísérsz-e engem, megyek a mezőre, mezőt akarok, házakat akarok, de nyitottakat, az ágybeli asszonyok mellé kisdedeket, és a férfiak ott üljenek a székükön. Pepe el Romano hatalmas. Bomoltok érte mindannyian. De ő fölfal benneteket, mert búzaszemek vagytok. Nem búzaszemek. Nyelvtelen békák!

MARTIRIO Gyerünk, menjen az ágyba! *(Tuszkolja.)*

MARÍA JOSEFA Jó, megyek. De kinyitod majd, ugye?

MARTIRIO Úgy, úgy!

MARÍA JOSEFA *(sírva)*
 Kisbárányom, kicsi bubám,
 lássuk, lássunk tengerpartot,
 kapujában ül a hangya,
 megszoptatlak, cipőt kapsz ott.
(Martirio becsukja az ajtót María Josefa után. Az udvari ajtó felé. Tétovázik ott, majd kettőt előre lép.)

MARTIRIO *(halkan)* Adela. *(szünet. Egészen az ajtóig megy és hangosan szól.)* Adela!
(Megjelenik Adela, kicsit kócos.)

ADELA Mít akarsz?

MARTIRIO Hagyd azt az embert!

ADELA Ki vagy te nekem? Tilalomfám?

MARTIRIO Tisztességes lánynak nem itt a helye.

ADELA Ezt a helyet szívesen elfoglalnád.

MARTIRIO *(hangosan)* Itt a pillanat, hogy beszéljek. Így ez nem megy tovább.

ADFELA Ez csak a kezdet. Volt erőm, hogy megelőzzelek. Bátorság kellett s méltó lélek, ami neked nincs. Kiszabadultam a halálos tetők alól, hogy megkeressem, ami életes részem, ami az enyém.

MARTIRIO Ez a lélektelen ember másért jött. Te csak elébe vetődtél.

ADELA Pénzre jött, de a szeme megmarkolt engem.

MARTIRIO Nem engedem, hogy elcsábítsd. Házas lesz Angustiassal.

ADELA Tudod te nálam is jobban, hogy nem szereti.

MARTIRIO Tudom.

ADELA Tudod, mert láttad, hogy engem szeret.

MARTIRIO Igen.

ADELA *(közelebb lép)* Engem szeret. Engem szeret.

MARTIRIO Kést forgass bennem inkább, csak ne mondd ki újra!

ADELA Hát ezért nyüstölted a kötőféket: ne menjek vele! Bánod is te, ha a szeretetlent öleli. Én se bánom! Száz évig is unatkozhat Angustiassal, neked az a szörnyű, ha engem ölel. Mert szintén szereted, szereted!

MARTIRIO Igen! Rábólintok tiszta-hideg fejjel. Igen! És megreped a szívem, akár a gránátalma. Szeretem!

ADELA *(fölbuzdulva átöleli)* Martirio, Martirio, én erről nem tehetek.

MARTIRIO Ne ölelj meg! Nem olvad meg bennem a jég. Örökre kitagad a vérem, és húgomnak nem nevezlek többé, csak nőnek látlak, akár a többi. *(ellöki)*

ADELA Kár a további gyógyítgatás. Akinek vesznie kell, elvész. Pepe el Romano az enyém. A nádasba megyek vele.

MARTIRIO Nem!

ADELA A szája ízét mióta ízlelem, az itthoni borzalmat nem bírom elviselni. Ő vezérli a sorsomat. Támadjon rám akár az egész falu, égessen meg izzó ujjaival, üldözzenek az illemtudók, fejemre magam teszem a túskekoszorút, ami csak annak jár, akit házaseMBER szeret.

MARTIRIO Hallgass!

ADELA Igen, igen. *(halkan)* Gyerünk aludni! És hagyjuk, esküdjék csak össze Angustiassal. Ez nem süjt le már, de elmegyek egy magányos házikóba, ahol bármikor megtalál, ha akar, ha kedve kerekül.

MARTIRIO Vérem, amíg bennem kanyarog, nem történik meg, fogadom.

ADELA Veled nem. Gyöngé vagy. Én az ágaskodó lovat is leroskasztom a kisujjam erejével.

MARTIRIO Ágaskodik a hangod, fogd le, mert ingerel. Megtelt a szívem valami gonosz erővel, s magamat fojtogatom akaratlanul.

ADELA Kik tanítják, hogy a nővérek szeressék egymást? Isten akarja, hogy társtalan álljak ebben a sötétségben, mert olyanak látlak, amilyenek még soha.

(Füttyszó hallatszik, Adela az ajtóhoz fut, de Martirio elébe áll.)

MARTIRIO Hova mégy?

ADELA Félre az ajtóból!

MARTIRIO Menj ki, ha tudsz!

ADELA Félre az utamból!

(Dulakodnak.)

MARTIRIO *(hangosan)* Anyám! Anyám!

(Megjelenik Bernarda alsószoknyában, fekete kendővel.)

BERNARDA Csönd legyen! Csönd! Ó, én nyomorult, hogy az ujjam hegyéből nem lángol ki az istennyila!

MARTIRIO *(Adelára mutat)* Vele volt! Nézze az alsószoknyáját, csupa szalmatörök!

BERNARDA A szalma a szemérmetlenek ágya! *(Dühödten megindul Adela felé.)*

ADELA *(szembefordul vele)* Vége a tömlöcsös hangodnak! *(Kicsavarja a botot anyja kezéből s széttöri.)* Eltöretem a zsarnok botját. Nehogy egy lépést is lépjen! Nekem nem parancsol más, csak Pepe el Romano.

MAGDALENA *(belép) Adela!*

(Poncia és Angustias lép be.)

ADELA Én vagyok az asszonya! *(Angustiashoz)* Tudd meg te is! Most menj az udvarra, és mondd meg neki. Mostantól ő parancsol az egész háznak. Itt áll az udvaron, fújtat, akár egy oroszlán.

ANGUSTIAS Jószágos isten!

BERNARDA A fegyver! Hol a fegyver?

(Futva kimegy, utána Martirio. Megjelenik Amelia a háttérben, fejét a falhoz támasztva, elrettenve ámul.)

ADELA Nem győz le senki! *(kifelé indul)*
ANGUSTIAS *(lefogja)* Vissza! Itt marad a diadalmas tested! Rabló! Házunk gyalázata!
MAGDALENA Engedd, hadd menjen, sohase lássuk!
(Kívül fegyverdörrenés.)
BERNARDA *(bejön)* Eredj utána, ha mersz!
MARTIRIO *(belép)* Vége van Pepe el Romanónak.
ADELA Pepe! Istenem! Pepe! *(Kirohan.)*
PONCIA Csak nem öltétek meg?
MARTIRIO Nem. Elvágatott a kancáján.
BERNARDA Nem az én hibám. Asszony nem tud célozni.
MAGDALENA Miért mondtad, hogy vége?
MARTIRIO Miatta! Zúdítanék Adelára vérből folyót is.
PONCIA Te átkozott!
MAGDALENA Rémes boszorkány!
BERNARDA Talán jobb így!
(Döndülés hallatszik.)
ADELA! Adela!
PONCIA *(az ajtónál)* Nyisd ki!
BERNARDA Nyisd ki! Ne hidd, hogy a fal megvéd a gyalázattól!
SZOLGÁLÓ *(belép)* Fölébredtek a szomszédok!
BERNARDA *(halkan, de félelmetesen)* Nyisd ki, mert lerombolom az ajtót!
(Szünet, minden csendes.)
ADELA! *(elhúzódik az ajtótól)* Hozd ide a bárdot!
(Poncia vállal nekifeszül az ajtónak, belép. Belül fölkiált, kijön.)
Mi az?
PONCIA *(torkához tartja kezét)* Ó, soha senkinek ilyen halált!
(A nővérek hátrahőkölnek. A Szolgáló keresztet vet. Bernarda fölkiált és elindul.)
Ne menj be!
BERNARDA Nem. Ó, nem én! Pepe, aki élve nyargalsz végig a nyárfák sötétjén, téged is elér a végzet! Vágjátok le! A lányom szűzen halt meg! Vigyétek a szobájába, adjatok rá ruhát: szűzhöz illőt! Egy szót se, senki! Szűzen halt meg. Hajnalban húzassátok meg a harangokat. Kétszer harangozzanak.
MARTIRIO Boldog ő ezerszeresen, mert az övé lehetett.
BERNARDA Nem akarok sírást. A halállal szembe kell nézni. Csend! *(a másik lányának)* Hallgassatok, ha mondom! *(másik lányának)* Akkor könnyezz, ha egyedül vagy! Most mindnyájan lemerülünk a gyásztengerbe. Ó, Bernarda Alba legkisebb lánya, szűzen halt meg. Hallottátok? Csend! Csend, ha mondom, csönd!

(Gyors függöny)

(1936. június 19. péntek)